

Litteratur

Markus Bockmuehl

The Remembered Peter. WUNT 262. Tübingen: Mohr Siebeck 2010. 263 s. € 79.

Blandt de mange nye bøger, der kommer om apostlen Peter, skiller Markus Bockmuehls (MB) bog sig ud ved at insistere på vigtigheden af fortsat at beskæftige sig med den historiske Peter på trods af de notoriske vanskeligheder, der knytter sig til en rekonstruktion af Peters liv efter Jesus' død. Bort set fra spredte notiser hos Paulus samt fremstillingen i Acta er øvrige kilder påfaldende tavse med hensyn til Peter. MBs bog, der primært er en samling af tidligere publicerede artikler, gør imidlertid en dyd ud af nødvendigheden, idet den i manglen på tidlige kilder til Peters senere virke forsøger at rekonstruere hans liv dels ved hjælp af den senere virkningshistorie, dels ved hjælp af en prosopografisk tilgang (anvendelsen af detaljerede oplysninger om en befolkningsgruppe med henblik på at tilvejebringe en kollektiv biografi). At virkningshistorien kan oplyse om den historiske Peter forekommer at være et farligt metodisk greb, men MB praktiserer det også kun yderst forsigtigt.

I bogens første del gennemgår MB værkerne af fire nytestamentlige forskere, der alle har været engageret i både den såkaldte "tredje jagt" på den historiske Jesus og det nye Paulus-perspektiv (Sanders, Crossan, Wright og Dunn). Eftersom Peter er den eneste betydningsfulde skikkelse, der går igen i såvel Jesus' som Paulus' virke, argumenterer MB for, at den historiske Peter udgør et oplagt, men stort set uudnyttet, potentiale for at forbinde disse to forskningsområder. Mere om dette sidst i anmeldelsen.

I anden del af bogen undersøger MB dels spor af dét, som han kalder for "den levende erindring" om Peter (i Assmanns terminologi: *Kommunikatives Gedächtnis*) i Syrien (Serapion, Justin og Ignatius), og dels spørgsmålet om Peters død. Det er særligt i disse kapitler, at MB slutter fra virkningshistorien tilbage til de faktiske begivenheder. MB argumenterer eksempelvis for, at manglen på senere konkurrerende lokaliteter for Peters død indirekte bekræfter fremstillingerne af hans død i Rom.

I tredje og sidste del undersøger MB en række prosopografiske aspekter, bl.a. de onomastiske data omkring Peters forskellige navne med henblik på hvilke associationer, de vakte i samtiden, og endelig diskuterer han, hvad der kendetegnede indbyggerne i Betsaida (Peters hjemby ifølge Joh 1,44) ud fra de arkæologiske udgravninger Et-Tell og El-Araj. Såfremt Peter virkelig kom fra Betsaida, og såfremt (sic!) udgravningerne virkelig kan relateres til Betsaida, voksede Peter formentlig op i et multikulturelt og tosproget miljø under stærk hellenistisk indflydelse.

Det er slående hvor mange af MBs konklusioner, der baserer sig på antagelser. Det er givetvis svært at undgå i en situation, hvor kilderne er så spar-

somme, men derved dokumenterer MBs bog paradoksalt nok, hvorfor jagen på den historiske Peter er så problematisk. Af og til lykkes det dog MB at løfte Peter op og relatere ham til eksempelvis udforskningen af den historiske Jesus/Paulus. Ifølge MB (og Dunn) var Peter således en central og samlende person efter Jesus' død. Spørgsmålet er imidlertid, om MB ikke her falder i den modsatte grøft af Baur, der som bekendt anså Paulus og Peter for modsætninger. Viser fraværet af Peter i eksempelvis de deuteropaulinske breve og blandt de apostolske fædre og apologeterne samt den eksplicite kritik af Peter, som vi finder hos Paulus og i en række Nag Hammadi-skrifter, netop ikke, at billedet er mere mudret end som så?

The Remembered Peter er den første af to bøger om Peter. I den næste bog vil MB beskæftige sig med de nytestamentlige fremstillinger, som kun fylder lidt i denne bog. Med en sådan udgivelsesstrategi understreger MB sin virkingshistoriske pointe: vi arbejder os ikke frem i historien, men graver os tilbage i den.

Finn Damgaard

Thorkild Bak, Mette Bock og Jens Holger Schjørring (red.):

Grænser for solidaritet. Indvandrerpolitik i dansk og europæisk perspektiv. København: Forlaget Anis 2010. 368 s. Kr. 279.

Det er prisværdigt, at det teologisk ledede, tværfaglige Forum for Europæisk Kirkekundskab i sit fjerde bind har taget fat på det pinagtige forhold mellem kirkerne og indvandrerpolitikken. Der er mange kompliceret samvirkende aspekter at udrede.

Økonomen Niels Kærgaard ridser grunddilemmaet op: Man skal næsten hedde Søren Krarup for at kunne se bort fra, at kristen tradition fordrer, at kristne skal tage sig af den fremmede. Men man behøver ikke være økonom – selv om det kan være nyttigt nok, hvis man er én af Kærgaards kaliber – for at kunne se, at den socialdemokratiske velfærdsstat, der er bygget ovenpå den etnisk homogene, grundtvigske nationalstat, er dårligt gearret til at klare skærene i en akut globaliseret tidsalder som det 21. århundrede. Kærgaard finder det naturligt, at flertallet af præster og kristne organisationer står på den ene side, mens fx økonomer i højere grad står på den anden side i debatten. Han finder det imidlertid afgørende, at de to parter lytter til hinanden, så længe de kan forstå hinandens argumenter. ”Hvis emnet bliver overladt til mere populistiske politikere, kan udviklingen blive katastrofal for alle parter” (s. 66).

Juristerne Thomas Gammeltoft-Hansen og Peter Christensen følger op med redegørelser for den nyere udvikling i Fortress Europe's kollektive grænse- og indvandrerpolitik samt dansk udlændingelovgivning, der er ændret 63 gange mellem 1983 og 2009. Her bliver det etiske dilemma mellem flygtningeansvar og nærhedsetik på den ene og de velfærdspolitiske egeninteresser på den anden side først sat på paragraffer, og i anden omgang får